

Девід
Герберт Лоуренс

Коханець
леді Чаттерлі

Харків
«ФОЛІО»
2021

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Наш час є трагічним за своєю сутністю, і саме тому ми відмовляємося сприймати його як трагічний. Катастрофа сталася, ми опинилися посеред руїн — і знову починаємо зводити свою домівку, і в нас жевріють нові кволі надії. Це досить тяжка праця — адже шлях до майбутнього сповнений перешкод; тож ми йдемо в обхід або продираємось крізь них. Ми повинні жити, скільки б не вибухав світ навколо нас.

Дещо такою була точка зору Констанс Чаттерлі. Війна розтрощила дах над її головою. І вона збагнула, що ми вчимося довіку.

Вона вийшла заміж за Кліффорда Чаттерлі в 1917 році, коли той приїхав додому з війни у відпустку. Це був їхній медовий місяць. Потім він повернувся до Фландрії — щоб через шість місяців з пошматованим тілом його привезли назад, до Англії. Констанс, його дружині, було тоді двадцять три роки, а йому — двадцять дев'ять.

Кліффордова жага до життя була дивовижною. Він не вмр, і шматки його знову зрослися до купи. Два роки він залишався під наглядом лікарів. Згодом його визнали здоровим і здатним повернутись до життя, але нижню частину тіла, від самого попереку, паралізувало назавжди.

Це було в 1920 році. Вони, Кліффорд і Констанс, повернулися з Лондона — у його фамільне гніздо Рагбі-хол. Батько Кліффорда помер, і він відтоді став баронетом, сером Кліффордом, а Констанс — леді Чаттерлі. Вони почали хазяйнувати й вести своє сімейне життя в доволі занедбаному будинку Чаттерлі, з досить-таки скромними статками. Кліффорд мав сестру, але вона поїхала звідси. Старший брат загинув на війні. Будь-яких інших близьких родичів у нього не було. Скалічений навіки, знаючи, що він ніколи не зможе мати дітей, Кліффорд повернувся до імлістого Мідленда, щоб підтримувати ім'я Чаттерлі живим, доки він буде здатний це робити.

Каліцтво не здолало його повністю. Він пересувався у кріслі на колесах, до того ж мав ще й крісло з маленьким мотором, отже, міг повільно роз'їжджати по садку та гарному меланхолійному парку, яким так пишався, — хоча й удавав, ніби до нього байдужий.

Зазнавши стільки страждань, він певної миті позбувся змоги страждати надалі і лишався напрочуд бадьорим, жвавим, навіть, можна сказати, веселим, із рум'яним здоровим обличчям та світло-блакитними блискучими очима. Його плечі були широкими й міцними, руки — дуже сильними. Він мав дорогий одяг, ошатні краватки з Бонд-стрит. Проте вираз його обличчя все ще говорив про певну обачливість, хистку невпевненість каліки.

Кліффорд побував так близько до загибелі, що тепер все, що він мав, стало для нього надзвичайно цінним. У збудженому блиску його очей відчувалася неабияка гордість за те, що він лишився живим після такого удару. Та водночас він постраждав так тяжко, що в ньому ніби щось згинуло всередині, зникли деякі відчуття — і зосталася збайдужіла пуста.

Констанс, його дружина, була рум'яною дівчиною селянського типу, з м'яким каштановим волоссям, міцним тілом та плавними рухами, сповненими разом з тим якоїсь особливої енергії. В неї були великі допитливі очі й ніжний ласкавий голос. Здавалося, що вона тільки-но приїха-

ла з рідного села. Проте це було зовсім не так. Її батько, старий сер Малкольм Рейд, був добре відомим у свій час художником — членом Королівської академії. Мати в дні розквіту прерафаелітів належала до витончених фабіанців. Серед таких митців і освічених соціалістів Констанс та її сестра Хільда отримали те, що можна назвати естетично-незалежним вихованням. Їх возили до Парижа, Рима й Флоренції, щоб вони відчули подих мистецтва, а ще в протилежному напрямку — до Гааги й Берліна, на збори соціалістів, учасники яких виголошували свої доповіді усіма європейськими мовами, й нікого це анітрохи не дивувало.

Таким чином, двоє дівчат із юних років не цуралися ні мистецтва, ні ідейної політики, що сприймалися ними як природна атмосфера. Вони були водночас космополітами і провінціалками з тією космополітичною провінційністю, що завжди крокує поруч із суто громадським ідеалізмом.

Коли молодшій виповнилося п'ятнадцять років, їх відправили до Дрездена — навчатися, окрім іншого, ще й музики. І вони досить гарно проводили час. Вони вільно жили у студентському середовищі, вони сперечалися з чоловіками про філософські, соціологічні та мистецькі питання. Вони знали на цьому так само добре, як чоловіки, а може, й краще — бо вони були жінками. І вони вешталися по лісах у товаристві міцних хлопчаків з гітарами, тринь-бринь!.. Вони співали, мов вільні перелітні птахи. Та вони й були вільні. Вільні! Це величне слово. У відкритому світі, в ранковому лісі, з дужими, дзвінкоголосими приятелями, вони були вільні робити, що заманеться, а перш за все — казати, що спаде на думку. Саме розмови важили найбільше — цей нестримний обмін словами. Кохання було тільки ледь чутним приспівом.

Обидві, Хільда і Констанс, пережили свої перші любовні пригоди у вісімнадцять років. Юнаки, з якими вони так завзято теревенили, гучно виспівували й розсиджувалися під деревами, бажали, звісно, любовного зв'язку. Дівчата трохи вагалися, але, врешті-решт, про цю річ так багато говориться, — напевне, це справді щось важливе. А чоло-

віки так ніжно жадали цього. Чому б дівчині не зглянутись і не обдарувати їх королівською ласкою?

І вони дали їм цю ласку, кожна — тому юнакові, з яким вела найвідвертіші розмови. Ці бесіди та словесні дебати були важливі, а кохання й тілесний зв'язок здавалися лише примітивною даниною природі — і ще, може, способом зняти напругу. Дівчата після цього стали наче менше любити своїх друзів, навіть трішечки зненавиділи їх — так, ніби ті зазіхнули на їхню свободу, їхню особистість. Бути дівчиною — значить вбачати свою гідність і сенс свого життя у прагненні до абсолютної, чистої та шляхетної свободи. А в чому ще може побачити дівчина сенс життя? Струсити додолу всі ці застарілі, осоружні пута, оцю залежність.

І хоча вони могли дивитися на все це більш сентиментально, сексуальний зв'язок все одно залишався одним із найдавніших, найбридкіших різновидів зв'язку й залежності. Поети, що звеличували його, були здебільшого чоловіками. Жінки завжди знали, що існує щось краще, щось величніше. А тепер вони були переконані в цьому більше, ніж будь-коли. Прекрасна, чиста жіноча свобода є прекраснішою за будь-який сексуальний потяг. Одна біда, що чоловіки в цьому так відстають від жінок. Схибнулися на сексі, немов ті собаки.

І жінка мала віддаватись. Чоловік — то голодна дитина. Жінка повинна вдовольнити його, якщо він просить, — а то він почне по-дитячому комизитись і врешті-решт утече, спаскудивши досить приємні стосунки. Але жінка може віддаватися чоловікові, не віддаючи при цьому свого внутрішнього «я». Саме цього, напевне, не враховують поети й усі любителі побалакати про секс. Жінка може брати чоловіка, не віддаючи себе. Так, звичайно, вона може взяти його, не віддаючись на його милість. Вона швидше вдається до різних сексуальних штучок, щоб заволодіти ним. Їй завжди треба лише стримати себе під час статевого акту, дати чоловікові скінчити, витратити себе, а самій не досягати вершини насолоди, — а потім вона могла продовжу-

вати акт і дійти оргазму, в той час як він буде просто її інструментом.

Обидві сестри пережили свої перші любовні пригоди ще до війни, перед тим, як їм довелося спішно повертатися додому. Жодна з них не могла б закохатись у хлопця без словесного зближення, тобто до зацікавлення ним по-справжньому під час розмови. Вражаюча, глибока, неймовірна таємниця була в цих палких розмовах із розумною молодю людиною — день у день, протягом місяців. І якщо після натхненної відвертості цих жвавих дискусій, що підносили душу, просто неможливо було уникнути сексу, — що ж, нехай буде так. Це означало кінець історії, і це також таїло в собі якусь принаду: дивне тремтливe збудження у глибині тіла, кінцевий спазм самоствердження, хвилюючий, мов останнє слово, схожий на ряд зірочок, які позначають кінець розділу або паузу в музичній темі.

Коли дівчата у 1913 році приїхали додому на літні канікули, Хільді було двадцять, а Конні — вісімнадцять років, і батько відразу збагнув, що вони мають любовний досвід. «L'amour avait passé par la»¹, як висловився хтось. Проте він був досвідченою людиною і вирішив, що життя має простувати своїм шляхом. Мати ж, нервохвора в останні місяці свого життя, бажала тільки одного: щоб дівчата були «вільні» і «вдосконалювали себе». Вона була приречена ніколи того не пізнати — Господь відає чому, адже мала власний прибуток і могла робити все, що заманеться. Вона звинувачувала в тому свого чоловіка. Але насправді винен був чийсь давній вплив на її розум та душу, якого вона так і не змогла позбутися. Це не мало ніякого відношення до сера Малкольма, котрий дозволив своїй нервовій, гарячкуватій дружині жити, як їй було до вподоби, живучи теж на свій власний розсуд.

Таким чином, дівчата були «вільні» й повернулися до Дрездена, до своєї музики, свого університету — і до своїх хлопців. Вони любили своїх коханців, а ті жадали їх з усією пристрасною душевного потягу. Всі чудові речі, що їх юна-

¹ Тут пройшло кохання (фр.).

ки обмірковували, висловлювали й писали, було обмірковано, висловлено й написано для них, для цих молодих жінок. Хлопець Конні мав музичні здібності, а Хільдин був схильним до технічних наук. Але вони просто жили для своїх дівчат. Жили в їхніх думках, в їхньому душевному піднесенні. В дечому іншому хлопці зазнали поразки, хоча й не довідалися про це.

Те, що кохання не обминуло дівчат, далось взнаки. До цього призвів тілесний досвід. Цікаво, які невловимі, але безпомилкові зміни він приносить дівчому й юначому тілу: жінка розквітає, її форми округлюються, пом'якшується дівчача незграбність, а вираз обличчя стає збентеженим або переможним; юнак стає спокійнішим, більше прислухається до самого себе, і самі обриси його плечей та стегон виглядають не такими войовничими, стають стриманішими.

Через сексуальне збудження сестри майже підкорилися спокусі — віддалися дивній чоловічій владі. Та дуже скоро вони схаменулися, вирішили сприймати це збудження просто як ще одне з відчуттів — і залишилися вільними. В той же час чоловіки, сповнені вдячності жінкам за свій сексуальний досвід, віддали їм свої душі. І після цього вони виглядали так, ніби загубили шилінг, а знайшли шість пенсів. Хлопець Конні ходив трохи похнюплений, а Хільдин — кепкував з неї. Але такі вже чоловіки! Невдячні й завжди невдоволені. Коли ти з ними не маєш діла, вони ненавидять тебе за те, що ти цього не хочеш; а як зійдешся з ними — тоді зненавидять вже з цієї причини. Або й зовсім без причини, — хіба, може, тому, що вони насправді є вередливими дітлахами й не можуть вдовольнитися нічим, що ти їм даси і що взагалі може дати жінка.

Однак почалася війна, Хільда й Конні кинулися назад, додому, хоча вже були там у травні на похороні матері. Перед Різдом 1914 року обидва німецькі хлопці загинули; дівчата, звісно, трохи потужили, бо дуже кохали їх, а потім забули — адже їх більш не існувало.

Сестри жили в Лондоні, у батьковому, а точніше, материному будинку Кенсінгтон-хаус, і заприятелювали з мо-

лодим товариством студентів Кембриджа, — товариством, яке сповідувало «свободу» й шанувало пошиті з фланелі штани та сорочки без комірців, анархію, а ще — манеру розмовляти, ніби стиха муркочучи, і надмірну чуттєвість. Хільда, однак, несподівано вийшла заміж за чоловіка, старшого на десять років, найдавнішого члена цього ж кембриджського товариства, чоловіка з досить привабливим банківським рахунком і зручною урядовою посадою, що дісталася йому в спадок. Він також писав філософські есе. Вона мешкала з ним у невеликому будинку в Вестмінстері і ввійшла до того приємного суспільного прошарку урядовців, які не є вершками суспільства, але стали — чи стануть — справжньою розумовою силою нації. Це були люди, які знали, про що говорять, — або говорили так, ніби вони це знають.

Конні перебувала на службі в Червоному Хресті й виконувала легку роботу для фронту та спілкувалася з несхитними кембриджцями у фланелевих штанах, які шляхетно іронізували з будь-якого приводу. Її кращим другом став Кліффорд Чаттерлі, двадцятидвохрічний молодик, що повернувся додому з Бонна, де вивчав технологію вугільної промисловості. До того він два роки навчався в Кембріджі. Зараз він став старшим лейтенантом в елітному полку, і військова форма давала йому ще більшу змогу з усього іронізувати.

Кліффорд Чаттерлі належав до вищого класу, ніж Конні. Конні походила із заможної інтелігенції, а він був аристократом. Не найвищого гатунку, але... але. Його батько був баронетом, а мати — дочкою віконтів.

Проте Кліффорд, дарма що був краще вихованим і більш «світським», ніж Конні, залишався на свій кшталт провінційнішим і боязкішим. Він почувався невимушено у вузькому колі «вищого світу», тобто серед аристократів-землевласників, але починав соромитись і нервувати в тому іншому великому світі, який загарбали свавільні орди середніх та нижчих класів або чужинців. Відверто кажучи, він побоювався цієї громади «середніх» та «нижчих» так

само, як іноземців, що не належали до його класу. Його дивним чином паралізувало усвідомлення власної беззахисності, хоч він і був захищений класовими привілеями. Це дивно, але такими вже є ознаки сьогодення.

Саме тому незвичайна, тиха впевненість такої дівчини, як Констанс Рейд, підкорила його. Вона набагато краще за нього вміла володіти собою там, ззовні, у світі хаосу.

Незважаючи на це, він також залишався бунтівником, постаючи навіть проти свого класу. Хоча, може, бунтівник — надто гучне слово, аж надто гучне. Він просто ввіймався на принаду загального, дуже розповсюдженого протесту юні проти умовностей та будь-яких існуючих авторитетів. Покоління батьків було кумедне, і перш за все — його власний впертий батько. Та й уряди були смішними — особливо власний, англійський, з його вічним гаслом «Поживемо — побачимо». Армії також смішили — всі ці старезні бундючні генерали з червонопиким Кітченером. Смішила навіть війна, хоч вона й повбивала багато народу.

Як на те, все було смішним — або навіть дуже смішним; все, що мало якесь відношення до авторитетів чи то в армії, чи в уряді, чи в університеті, певною мірою змушувало сміятися. І так звані правлячі класи ставали смішними, коли починали справді претендувати на якусь владу. Сер Джефрі, батько Кліффорда, став просто сміховинним, коли геть вирубав для будівництва окопів свої дерева та видобув людей із своїх шахт, щоб запхати їх на фронт, а сам при цьому лишився таким собі безтурботним патріотом, хоча й витратив на свою державу більше грошей, ніж отримав з неї.

Приїхавши до Лондона з Мідленда, щоб доглядати поранених, сестра Кліффорда міс Емма Чаттерлі спокійно глузувала з сера Джефрі та його стійкого патріотизму. Герберт, старший син і спадкоємець Рагбі, сміявся вголос, — хоча саме його дерева пішли на будівництво військових укріплень. І тільки Кліффорд посміхався трохи скуто. Так, все було дуже смішно... але коли воно підступає так близько, то й ти сам також стаєш смішним... Хоча люди іншого

З М І С Т

Розділ перший.....	3
Розділ другий	13
Розділ третій.....	23
Розділ четвертий.....	34
Розділ п'ятий.....	47
Розділ шостий	64
Розділ сьомий	80
Розділ восьмий.....	98
Розділ дев'ятий	112
Розділ десятий.....	128
Розділ одинадцятий.....	171
Розділ дванадцятий.....	192
Розділ тринадцятий	208
Розділ чотирнадцятий	229
Розділ п'ятнадцятий	249
Розділ шістнадцятий	268
Розділ сімнадцятий.....	295
Розділ вісімнадцятий.....	317
Розділ дев'ятнадцятий.....	337